Osvaldo Cariola

Foreløbige noter om perversionen.

Til vinterseminar sidst i februar 2026.

Sidste efterår havde vi tre møder med René Lew til at drøfte perversionsspørgsmålet i psykoanalysen. Det afstedkom bl.a. en række brevudvekslinger samt læsninger af forskellige tekster om emnet. Men hvad der er nok så vigtigt: vi har fået udskrevet og oversat Lew 's indlæg, som da kan studeres nærmere nu.

Agoráens Vinterseminar den 21-22. februar, skal bruges til at gå videre med emnet. Tanken er at forsøge at opsummere hvortil vi er nået i forståelsen af problematikken. Dels ved at diskutere de forslag R.L. er kommet med, dels ved at forelægge vores egne overvejelser på baggrund af de erfaringer hver især har gjort med problematikken, og endelig ved at åbne for en sideløbende drøftelse af sublimeringsspørgsmålet, som må siges at være centralt i diskussionen af netop perversionen.

*

Psykoanalysen kom til verden i og med Freuds opdagelse af det ubevidste i forbindelse med behandling af neuroserne. Studierne af disse gjorde det klart at der fandtes andre former for subjektive organiseringer end de neurotiske og derfor (også i forlængelse af den klassiske psykiatriske tradition, som dog indtil Freud kun kunne tale om psykosen i modsætning til 'virkeligheden' og talte om 'degeneration') opererede man ganske tidligt med en overordnet tredeling af det psykopatologiske felt, som udover neurosen også omfattede psykosen og perversionen.

Freuds arbejde koncentrerede sig først og fremmest om en undersøgelse af libidoteoriens omfang og gyldighed, hvilket inddrager studiet af Ødipus- og Kastrationskomplekserne som de formale rammer for regulering af libidoens cirkulation. Han samlede sig som bekendt om neuroserne og kom med enkelte forslag i forbindelse med psykosen, men mente sådan set ikke at psykoanalysen havde noget at bidrage hertil rent behandlingsmæssigt. Perversionen blev berørt i forlængelse af de spørgsmål han mødte på sin vej: først driftsteorien, sidenhen narcissismen og endelig kastrationen.

*

Det er med Lacan at psykoseproblematikken for alvor inddrages i psykoanalysen. Sondringen mellem det *imaginære*, det *symbolske* og det *reelle* bidrager kraftigt dertil. Dels ved at understrege betydningen af ønskets bærende funktion i Freuds lære, dels —og i forlængelse heraf— ved at pege på fadernavnets andel i dets regulering.

Studiet af ønskets dimension medførte tillige, hvilket er vigtigt i forhold til vores emne, at nydelsesproblematikken kunne tilgås på en anden måde end som en spontan organisk refleks (Freuds »Hinsides lystprincippet« peger for så vidt allerede i den retning, men stadig

på en måde som kunne opfattes energetisk — derfor gav Siegfried Bernfeld sig til at studere entropispørgsmålet).

Det afgørende her er at forstå, at 'ønsket' (alias libidoen) ikke må forveksles med 'nydelsen', og ad den vej begribe, hvordan ønsket bl.a. har til opgave at afgrænse (indlejre) nydelsen. Med sin insisteren på ønskedialektikken gør Lacan det dermed muligt at forstå perversionen ud fra libidoteorien. Også selv om perversionens almene bestræbelser går ud på at bevise det modsatte: at man kan se bort fra ønsket og nøjes med *the real thing*, den skinbarlige nydelse: moderens fallos. Thi med dens radikale naturalisme, forfægter perversionen tanken om en nydelse der skulle være fri for libidoen — for her at inddrage Pierre Brunos blændende sammenfatning af problematikken.

*

Men hvorfor nu alle disse anstrengelser? Hvad løber den perverse egentlig fra?

På en måde er det først nu, i takt med vores forståelse af kærlighedens funktion og sublimeringens status deri, at vi begynder at begribe det.

Thi for at kunne se nærmere på, hvad det er den perverse sidder fast i (og altså ikke forblive ved de 'frigørende' forklaringer som den perverse selv giver i og med sine provokationer), må vi gå til det ad andre veje end vi plejer. Sublimeringen er en af disse.

Dette kræver dog at vi sætter os i stand til at anskue sublimeringen som noget andet og mere end en simpel æstetisering (dvs., og til at begynde med, at kunne skelne mellem det sublime og sublimering). For det gælder først og fremmest om at se nærmere på den dialektik der organiserer ønsket og begribe hvordan den er i stand til at menneskeliggøre nydelsen: altså lige præcist det, der kommer til udtryk i kærligheden (inkluderet dens akt).

Forståelsen af Lacans fabelagtige bemærkning om at «*Seul l'amour permet à la jouissance de condescendre au désir.*» ('Kun kærligheden får nydelsen til at bøje sig for ønsket' — seancen fra den 13.3.1963 i *Angst*-seminaret), er her afgørende.

*

Med sin fornægtelse anstrenger den perverse sig for at lade os tro at man kan slippe for kastrationen ved blot at tingsliggøre det hele. Et standpunkt der forvirrer os, neurotikere.

Perversionen er egentlig 'bare' en pendant til neurosen med hensyn til hin frygtelige opdagelse om —og for at sige det med Freuds metaforik— at ikke alle er udstyret med 'tingesten'. Vi kan derfor ikke andet end at se i øjnene at perversionen også er til stede i enhver neurose.

For den knibe den perverse står i (nemlig: på den ene side må jeg *anerkende* at moderen/kvinden ikke er udstyret med en penis, på den anden side må jeg *fornægte* det), er også et dilemma neurotikeren forholder sig til.

Opgaven for os består i at forklare hvordan det kan være at neurotikeren (med sine egne skavanker jo) formår at gå videre i programmet mens den perverse bliver hængende deri.

*

Dertil kræver dog en anden opfattelse af kastrationsspørgsmålet end den karikerende lemlæstelseshypotese. Faktisk må vi vende tilbage til kærligheden og overveje alle dens konfigurationer: navnlig, forekommer det mig, værdien af den konkrete, levende fars kærlighed i barnet subjektiveringsproces. Thi dens perverses problem (og, *mutatis mutantis* og alt andet lige, fobikerens held) liger i lige netop hans vanskeligheder med den kærlighed.

Lacans bemærkning (i hans tekst om Gide, som jo er yderst relevant i vores nuværende sammenhæng, *Écrits* side 753) om at faderens kærlighed menneskeliggør ønsket ([une] *parole ... qui humanise le désir*), forekommer mig yderst relevant at tage med i betragtningerne. Især når vi skal prøve at forstå hvad han egentlig mener, når han siger at menneskeungen må hjælpes til at 'holde op med at tjene moderen seksuelt' ([pour qu'il] *ne reste pas attaché au service sexuel de la mère*, É. 852). Det er omkring og med udgangspunkt i disse to overvejelser at vi må begribe perversionens drama. For barnets subjektive skæbne er selvsagt ikke uafhængig af forældrenes kærlighedsrelationer (hver for sig og tilsammen), og det vil sige, af fadernavnets forbindelse til sublimeringen.

Thi når den perverse bliver hængende og neurotikeren går videre i labyrinten (og her kan vi f.eks. spørge os om hvorfor *Lille Hans* ikke bliver fetichist i stedet), er det fordi førstnævnte forbliver i den logiske tids indledende « øjeblik » (*l'instance du regard* — det danske sprog er fremragende her fordi det formår at sige det på én gang), mens den anden, neurotikeren, går over i « tiden til at forstå ». For neurotikeren kan dette ganske vist foregå i en mere eller mindre uendelig pinagtig undgåelsesprocedure, men er dog noget helt andet end den dræbelige fiksering den perverse er lukket ind i og ulykkeligvis spreder om sig.

Der er faktisk gode grunde til at anskue hele affæren via Lacans logiske tid. Det springende spørgsmål er her, hvornår neurotikeren beslutter sig til at gå ud af labyrinten. Her kan vi bruge forskellen mellem <u>*acting out*</u>, <u>*passage à l'acte*</u> og <u>*acte de passage*</u> til at orientere os. I så fald vil vi måske kunne sige, at hvor den perverse nægter at komme ind i Ødipus, slås neurotikeren med at finde en vej ud af den. I begge tilfælde er det kastrationsspørgsmålet der er på færde.

*

På en måde er det 'bare' det, René Lew prøver at gøre os opmærksom på. At det afgørende er under alle omstændigheder kastrationen og at så længe vi ikke har et egentligt logisk begreb om det, bliver vi overladt til en metaforik som nu har ganske enkelt mistet sin prægnans og er blot debiliserende.

Derfor nægter vi på sin vis at forholde os til disse evindelige 'vignetter' (som efterhånden er der rigelige af), thi den psykoanalytiske klinik vedrører frem for alt de begreber (dvs. den skematisme) psykoanalytikeren benytter sig af for at redegøre sin praksis og ikke forestillingerne om en objektiv kendsgerning hvormed vi blot objektiverer af patienten (men ak! — allerede at tale om 'patient' er en objektivering). At redegøre for sin klinik vil ikke sige andet

end at 'klinikeren' må lægge sine principper, begreber og standpunkter frem til diskussion og være parat til at blive imod sagt.

Det mest basale i Lews formuleringer vedrørende perversionen, er nok hans udsagn, om at perversionen er i bund og grund normal. At den faktisk er konstant til stede og ledsager vores færden livet igennem. Vi ville faktisk ikke fungere hvis præcise (kontrollerede?) indslag af pervers art ikke deltog i dagliglivet. Måske skulle følge man Freud på det punkt og lave i det mindste en optegnelse over 'hverdagslivets normale perversiteter', som kortlagte (lige som Freud gjorde det med vitsener, fortalelserne, etc.), hvordan visse perverse træk bidrager til at holde eksistensen ud.

For kan der f.eks. være noget mere fetichistisk end den falliske glans der omgiver det elskedes objekts skær? Og hvad med de sadistiske eller masochistiske indstillinger (udtrykt på mangfoldige måder) der skanderer relationerne mennesker imellem? For slet ikke at tale om de mangfoldige værdier det stakkels såkaldt virile organ må lægge krop til i en uendelig tilstand af forventende efterbevillinger.

Problemerne begynder når disse træk bliver til symptomer. Når de altså ikke længere er befordrende men faktisk hæmmende. Vi kan endnu ikke tale om perversion i egentlig forstand, men fænomenerne er til stede.

Jeg må sige i den forbindelse, at det overraskede mig (men ved nærmere overvejelse er det vel indlysende), da René Lew omtalte 'sagen om de friske hjerner' (sidst i hans anden samtale, sider 37-38 i udskrifterne, og med henvisning til Lacans *Écrits*, sider 598-600), som et perverst udslag. At denne episodiske hændelse fremstår som et svar på analytikerens tydning, gør det selvfølgelig særligt interessant for os.

*

Den egentlige perversion kommer frem når ønskets dialektik går fløjten, siger René Lew, når vi står over for en lutter 'afdialektisering', som han formulerer det, og vekselvirkningen mellem 'funktionen i intension' og 'funktionen i ekstension' (dvs., og alt andet lige, mellem 'det ubevidste' og 'det bevidste') går i stå. Det er dér at tingsliggørelsen træder til.

Hvad jeg særligt har lagt mærke i hans forslag, er hans opfattelse af perversionen som en tilstand hvor subjektet giver afkald på sin narcissistiske stilling, for i stedet at lade sig opsluge af det billede som den Anden tilbyder den. Dette er et træk som ikke må overses og må studeres nærmere: den perverses forhold til sit spejlbillede.

For perversionen er i grunden en særlig type indbildning. En indbildning ikke uden konkrete og til tider dramatiske effekter, det siger sig selv, men en indbildning alligevel. Et bedrageri som har det imaginære som omdrejningspunkt. Det gælder for den perverse om at hævde mod alt og alle at den imaginære fallos er reel.

Den perverse går imod det reelle med en fetich som våben. Han anvender en fantasmatisk omdannelse af det kvindelige køn, en bedragerisk indbildning hvormed han forventer at kunne hamle op med dette køns reelle, hans partners subjektivitet og til syvende og sidst den Anden.

I sine bedste stunder er den perverse en provokatør, en slags sandhedsvidne om ønskets futilitet, thi næsten findes bare ikke som et ligeværdigt subjekt — i al fald ikke som andet end et stumt objekt, en marionet som den perverse manipulerer med efter sin godt befindende. Ellers befinder vedkommende sig i et evigt dagdrømmeri, i fuld gang med at udtænke den ene fantasiverden efter den anden, som efterhånden bliver tungere og tungere at danse med … indtil hammeren falder.

Det er altså ikke handlingen der er afgørende (omend for ofrene er disse det nok så konkrete, skadelige og kriminelle), men dens diskursive forlæg. Eller, mere præcist, perversionens omgang med ordene, med talens funktion. For det er tydeligt nok at vi i disse tilfælde står over for en egentlig prædikende og missionerende ordstrøm. Når det drejer sig om hans fantasme har den perverses ord altid karakter af indvielse. Deres formål er at korrumpere lytteren, ved at fiksere i et og kun et standpunkt. Der er ikke noget at sige til at angsten er til stede hele vejen igennem. Vi må se nærmere på det skema

	næsten	**Anden**	***« a »*** (fetich)
Sadisme →	angst	nydelse	agalma (det dyrebare)
Masochisme →	nydelse	angst	abjekt (affald)

René Lew giver os over sammenspillet mellem sadisme og masochisme.

*

Der er selvsagt nok at tage sig af. Afslutningsvist vil jeg blot gøre opmærksom på noget jeg ikke havde lagt mærke til tidligere. At over for perversionens reaktionære stræben (som dog altid fremstår forklædt som det modsatte), fremhæver Lacan subjektets subversion (*Écrits*, s. 793), som en mulig udvej.

Subversion = at tage 'afslutningsmomentet' til sig?